

КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ЧИННИК БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Д.О. Миколюк

Київський національний університет імені Т. Шевченка,

diana.mikoliuk@gmail.com

Науковий керівник: докторка психологічних наук, професорка К.Л. Мілютіна

Вступ. Формування власної ідентичності осіб з порушеннями слуху суттєво впливає на рівень їх соціалізації в суспільство, розвиток комунікативних навичок та, безумовно, відображається на психологічному здоров'ї таких осіб. Віднесення себе особою із втратою слуху будь-якого ступеня до культури чуючих чи до культури глухих, або невіднесення до жодної із культур, чи належність до бікультурної ідентичності, може впливати на якість життя, ступінь задоволеності життям, самооцінку особистості.

Постановка проблеми. Теоретично обґрунтувати вплив культурної ідентичності осіб з порушеннями слуху на їх соціальне благополуччя.

Виклад основного матеріалу. Вивчення життя глухих цікавило наукову думку ще за часів Античності (Branson, Miller, 2002: 61). Однак, Deaf Studies, як особлива академічна дисципліна, що всебічно досліджує різні аспекти життя осіб з порушеннями слуху, виникла у другій половині ХХ століття (Gertz, Boudreault, 2016: 61-62).

До початку 90-х років ХХ століття в науковій літературі панувала медична парадигма розуміння глухоти. У межах даної парадигми глухота визначалася, як патологія, а особи з порушеннями слуху – як девіанти, яких потрібно лікувати.

У 1993 році Glickman розробив «теорію розвитку культурної ідентичності» осіб з порушеннями слуху (Glickman, 1993). Згідно з висновками автора, глухота розглядається з точки зору культурної ідентичності, а не як патологія.

Автор виділяє чотири культурні ідентичності в осіб з порушеннями слуху. Це належність до культури глухих, належність до культури чуючих, маргінальність (невіднесення себе до жодної з культур), бікультурна ідентифікація (одночасна належність і до культури глухих, і до культури чуючих) (Glickman, 1993).

Подальші дослідження науковців різних країн світу підтвердили існування акультурації осіб з порушеннями слуху та виявили ряд особливостей осіб з різною культурною ідентичністю. Так, Maxwell-McCawD. у 2001 році проведено Інтернет-опитування 3070 респондентів з втратою слуху й визначений зв'язок між культурною ідентичністю й самооцінкою, та загальною задоволеністю життям. Результати дослідження показали, що респонденти з маргінальної групи мають нижчі показники самооцінки та задоволеності життям. Респонденти з глухої й бікультурної ідентичностей показали найвищі рівні самооцінки і задоволеності життям (Maxwell-McCaw, 2001). Corneland Lyness (2005) провели опитування серед студентів університету для глухих й отримали наступні результати: особи з бікультурною ідентичністю мали найбільш позитивну «Я-концепцію», а група з маргінальною ідентичністю – найменш позитивну (Cornell, Lyness, 2005).

Bat-Chava (2000) дослідив зв'язок між чотирма культурними ідентичностями осіб з порушеннями слуху (близько 300 осіб). Встановлено, що респонденти з глухою або бікультурною ідентичностями мали вищі рівні самооцінки, у порівнянні з чуючими та маргінальними респондентами (Bat-Chava, 2000).

Дослідження 2007 року здійснене Hintermair, який вивчав дорослих та підлітків, віком від 14 до 73 років показало, що є ризик розвитку погіршення благополуччя у респондентів маргіналізованої ідентичності у порівнянні з трьома іншими ідентичностями (Hintermair, 2008).

Більш сучасні дослідження вивчали значущість Глухої ідентичності на психологічне благополуччя (Charman, Dammeyer, 2017). У дослідженні брали участь 742 дорослих жителів Данії з втратою слуху. Дослідження показало, що

глухі, чуючі й бікультурні ідентичності мають значно вищий рівень психологічного благополуччя, ніж ті, хто належить до маргінальної групи. Дослідження також встановило, що на психологічне благополуччя суттєво впливає рівень освіти, наявність інших порушень здоров'я (крім порушення слуху), таких як порушення зору та порушення опорно-рухового апарату та ін., вплив дискримінаційних факторів (Chapman, Dammeyer, 2017: 187).

Зв'язок між Глухою ідентичністю і емоційним дистресом серед підлітків вивчали ізраїльські науковці Tal Lambez, Maayan Nagar, Anat Shoshani and Ora Nakash. Ступінь інтеграції до культури чуючих або культури глухих («акультурація») є важливим фактором для благополуччя глухих підлітків. Автори досліджували зв'язок між моделями акультурації та емоційним дистресом серед глухих та приглухуватих підлітків (n = 69) порівняно з чуючими однолітками (n = 60) в Ізраїлі. Результати не показали суттєвих відмінностей у емоційному дистресі між глухими та приглухуватими підлітками та їхніми чуючими ровесниками. Результати інтерпретуються в конкретному контексті ізраїльського суспільства. Підкреслена також важливість використання психодіагностичного інструментарію відповідно до культурної традиції конкретної держави та адаптації методик для осіб з порушеннями слуху із використанням жестової мови (Lambez, Nagar, Shoshani, Nakash, 2020: 251).

На думку вищезгаданих авторів, на соціальне благополуччя осіб з порушеннями слуху впливають соціальна підтримка суспільства, сім'ї та в закладах освіти. Спільнота глухих може також підвищити соціальні стосунки, самооцінку і зниження емоційного стресу (Jambor, Elliott, 2005).

Існує низка психодіагностичного інструментарію для визначення культурної ідентичності осіб з порушеннями слуху. Серед них:

1. The Deaf Identity Development Scale (DIDS) (Neil S. Glickman, John C. Carey). Шкала містить в собі 60 питань, поділених на визначення чотирьох культурних ідентичностей (Glickman, 1993).

2. The Deaf Acculturation Scale (DAS) (Deborah Maxwell-McCaw). Шкала має 58 питань і містить 2 основні шкали (Deaf Acculturation Scale (DASd), Hearing Acculturation Scale (DASh)) (Maxwell-McCaw, 2001).

3. Авторський опитувальник, розроблений Edina Jambor, Marta Elliott. Даний опитувальник містить короткі шкали, що вимірюють різні змінні, які досліджували автори: фактори, що пов'язані з причиною глухоти, ідентифікацію зі світом чуючих і світом глухих, самооцінку, копінг-стратегії та ін. (Lambeiz, Nagar, Shoshani, Nakash, 2020).

Валідність та надійність вказаного психодіагностичного інструментарію була перевірена їх авторами, але для здійснення психологічного вимірювання в Україні, потрібні переклад, адаптація та стандартизація саме для української вибірки осіб з порушеннями слуху за умови отримання згоди їх розробників.

При дослідженні соціально-психологічних чинників суб'єктивного благополуччя в осіб з порушеннями слуху в Україні нами буде використовуватися авторська анкета для визначення культурної ідентичності в осіб з порушеннями слуху. Психодіагностичне обстеження буде проводитися малими групами та індивідуально. При потребі – будуть використовуватися послуги перекладача жестової мови з психологічною освітою.

Висновки. Теоретичний огляд науково-психологічної літератури показав, що на соціальне благополуччя осіб з порушеннями слуху, рівень їх соціалізації, комунікативні навички впливає цілий ряд факторів. Основним із яких є культурна ідентичність таких осіб: приналежність до культури чуючих/глухих, бікультурна приналежність або маргінальність (неналежність до жодної з культур).

Література:

1. Branson J., Miller D. Damned for Their Difference: The Cultural Construction of Deaf People as “disabled”: Sociological History. Washington: Gallaudet University Press, 2002. P. 61.

2. Gertz G., Boudreault P. The SAGE Deaf Studies Encyclopedia. Singapore: SAGE Publications, 2016. P.61-62.
3. Glickman, N. S. Deaf identity development: Construction and validation of a theoretical model. Doctoral dissertation. Amherst, MA: University of Massachusetts, 1993.
4. Maxwell-McCaw D. Acculturation and psychological well-being in deafandhard-of-hearing people. Doctoral dissertation, Washington, DC: George Washington University. 2001.
5. Cornell, S. L., Lyness, K. P. Therapeutic implications for adolescent deaf identity and self-concept. *Journal of Feminist Family Therapy*. 2005. 16. P. 31–49. DOI:10.1300/J086v16n03_02.
6. Bat-Chava, Y. Diversity of deaf identities. *American Annals of the Deaf*. 2000. 145. P. 420–428. DOI:10.1353/aad.2012.0176.
7. Hintermair, M. (2008). Self-esteem and satisfaction with life of deaf and hard-of-hearing people—A resource-oriented approach to identity work. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 13, 278–300. doi:10.1093/deafed/enm054.
8. Chapman M, Dammeyer J. The Significance of Deaf Identity for Psychological Well-Being. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*.2017.Vol. 22. Issue 2. P. 187–194. DOI:<https://doi.org/10.1093/deafed/enw073>
9. Lambez T, Nagar M, Shoshani A, Nakash O. The Association Between Deaf Identity and Emotional Distress Among Adolescents. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*.2020. Vol. 25, Issue 3. P. 251. DOI:<https://doi.org/10.1093/deafed/enz051>
10. Jambor E., Elliott M.. Self-esteem and coping strategies among deaf students. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. 2005. 10(1). P. 63–81. DOI: 10.1093/deafed/eni004